

Dzik (*Sus scrofa*)

Zwierzę zaliczane do parzystokopytnych. Występuje na wszystkich kontynentach z wyjątkiem Antarktydy. W zależności od miejsca zamieszkania występują u niego różnice morfologiczne (dobrym przykładem jest guziec czy też babirusa posiadająca szable zawinięte nawet do 30 cm poza górną granicę szczęki). Na wolności rzadko się to zdarza ale szacuje się, że dzik dożywać może nawet 20 lat.

I. Występowanie i siedlisko

Dziki jako środowisko bytowania wybierają zazwyczaj spore kompleksy leśne, usiane młodnikami, w których to czują się najpewniej. W okresie letnim nie gardzą również noclegiem w trzcinowiskach, a nawet w łanie zboża (najczęściej żyta). W okresie jesiennym ich ulubionym miejscem stają się wielkoobszarowe łany kukurydzy, z których wychodzą jedynie aby zaczerpnąć wody lub poddać się błotnej kąpielii w babszysku. Miejsce spoczynku zazwyczaj dostosowane jest do panujących warunków. W okresie mokrym i deszczowym próżno będzie szukać dzików w podmokłych trzcinowiskach, wybiorą one raczej suche, gęste świerkowe młodniki podszyte trawą. W okresie upałów niechętnie wybiorą za dzienną ostoję łany zbóż, wystawiając się na gorące promienie słoneczne. Preferować będą natomiast podmokłe młodniki a nawet trzcinowiska w okolicach cieków wodnych. Dlatego też poszukując dzików w łowisku zwracać należy dużą uwagę na panujące warunki pogodowe. W okresie zimy barłogi dzików często są wyścielane gałęziami i mchem, stanowiąc sypialnię dla kilku dzików śpiących przysłowiowym pokotem, przylegając jeden do drugiego i zapobiegając w ten sposób przed nadmierną utratą ciepła. W zimowych barłogach w trzcinowiskach dziki potrafią budować z trzciny dużej wielkości budy, w których to chronią się przed mrozem oraz obfitym opadem śniegu.

II. Charakterystyka ogólna

Dzik z wyglądu jest nieco podobny do świni domowej. Jednak podobieństwo to wynikające z przynależności do jednej systematycznej rodziny, jest na tyle małe iż nie da się pomylić przedstawicieli obu gatunków. Sylwetka dzika jest mniej okrągła, wyglądająca na ciosaną z dużej beli drewna. Ubarwienie sukni w zależności od genotypu może przechodzić od szarej, poprzez brązową aż do całkowicie czarnej. Zdarzają się również dziki laciaste (ich wyprawiona skóra bywa często piękną ozdobą myśliwskiego domostwa). Łeb dzika jest masywny o silnie wydłużonej części przedniej, tworzącej gwizd, zakończony czułą tabakierą oraz orzędem składającym się z kłów dolnej szczęki (szabel) oraz górnej szczęki (fajek). Rozwój orzęza występuje zarówno u samców jak i samic, z tą różnicą że kły lochy (nazywane hakami) zatrzymują się w rozwoju poprzez zasklepienie od strony części wzrostowej. Oczy dzików są małe, ostrość wzroku jest również słaba (dziki uważa się za krótkowidzów). Z zadu dzika wyrasta chwost będący najlepszym wskaźnikiem stanu psychicznego zwierzęcia. Chwost opuszczony znamionuje dzika spokojnego, falujący lub kręcący się świadczy iż dzik jest podekscytowany. U dzika zdenerwowanego lub zaniepokojonego chwost uniesiony jest pionowo do góry. Nogi dzika, zwane biegami są krótkie i dość grube, przystosowane do dużych obciążeń, zakończone są parzystymi rapetami oraz szpilami, wyraźnie odbijającymi się na śniegu lub na mokrym podłożu. U dzików rysuje się dość wyraźny dymorfizm płciowy. Wraz z wiekiem coraz bardziej wyraźne stają się różnice wyglądu pomiędzy samcem a samicą. U odyńców przód staje się bardziej masywny, zad natomiast staje się mniejszy, silnie umięśniony. Sylwetka lochy wygląda bardziej jednolicie a masa ciała rozkłada się równomiernie na całej długości zwierzęcia. U odyńców występuje również pędzel (okrywa włosowa napletka) dobrze widoczny u dorosłych osobników.

W zależności od warunków bytowania dziki osiągać mogą różne przyrosty masowe. Zdarza się że przelatek z łowiska bogatego w kukurydzę osiągnie większą masę od wycinka żyjącego w łowisku mniej zasobnym w tak kaloryczne pożywienie. Klasy wiekowe dzików (według których prowadzony był odstrzał) przez długi czas ustalane były na podstawie wagi dzika. Obecnie zgodnie z założeniami biologii podział ten determinowany jest wiekiem dzików. I tak w pierwszym roku życia dzik jest warchlakiem, w drugim staje się przelatkiem, a następnie wycinkiem bądź lochą. Szczyt formy osobnik zazwyczaj osiąga koło szóstego roku życia (ze statystyk wynika jednak, iż rzadko który dzik dożywa tak długo w naszych łowiskach). Powinien on wtedy ważyć około 150-250 kg, biorąc pod uwagę płeć oraz warunki bytowe danego osobnika.

III. Odżywianie

Gatunek uważany jest za wszystkożerny z przewagą pokarmu roślinnego. W zależności od miejsca występowania menu dzika jest zmienne i dostosowane do

aktualnie dostępnej bazy żerowej. Z owoców lasu dziki najchętniej żerują na owocach dębu oraz buka, jak również na kłęczach rozmaitych roślin. W przypadku braku wystarczającej ilości pożywienia wybierają się w „odwiedziny” na pola, gdzie chętnie żerują na ziemniakach, zbożu (zwłaszcza owsie oraz pszenicy), kukurydzy oraz wszelkich możliwych plodach rolnych oraz owocach. Żerowanie to odbywa się zazwyczaj na nasz koszt, w związku z tym dobrze jest zadbać o to, aby w czasie wegetacji pól, dziki miały zapewniony spokój oraz żer w lesie (w postaci poletek żerowych lub pasów zaporowych). Z pokarmu zwierzęcego podobnie jak z roślinnego dzik nie wybrzydza niemal niczym. Z chęcią żeruje na larwach, jajach ptasich, rybach, myszach a nawet nie gardzi padliną.

IV. Rozmnażanie i rozwój

Okres huczki u dzików zazwyczaj przypada na połowę listopada, wtedy to dziki zbierają się w potężne watachy aby odbyć gody. Na czas huczki do watach dochodzą samotniczo dotąd żyjące odyńce aby pokonać rywali i zdobyć pierwszeństwo do pokrycia loch. Termin huczki został jednak tak bardzo zachwiany, że zdarza się ona nawet wczesną wiosną a i bywały przypadki że huczka odbywała się w okresie letnim (zachwianie to spowodowane jest często zbyt szybkim przystępowaniem do godów osobników młodych). Ciekawostką jest, że w akcie kopulacji orgazm u samców trwa nawet do 20 minut. Cięża u loch trwa około 110 dni. Zakładając, że huczka odbyła się planowo, warchlaki na świat przychodzą w marcu lub kwietniu. W zależności od wieku oraz kondycji, locha wydaje na świat od 1 do 10 młodych. Do wyproszenia dochodzi w przygotowanym przez lochę barłogu, z którego warchlaki nie wychodzą przez pierwsze dni życia. Młode karmione są mlekiem matki przez około 100 dni, następnie mleko zastępowane jest pokarmem pobieranym przez dorosłe dziki. Strzelenie lochy podczas okresu laktacji zazwyczaj powoduje śmierć głodową u warchlaków, w przypadku, gdy uda im się przeżyć, stają się łatwym łupem lisów oraz innych drapieżników. Przez okres pierwszych kilku miesięcy życia, locha bardzo agresywnie broni swojego potomstwa przed ewentualnym zagrożeniem. Charakterystyczna suknia w pasy zanika u warchlaków po około pół roku życia. Pierwsza suknia zimowa ma zazwyczaj rudawy odcień. Dziki osiągają zdolność reprodukcyjną zazwyczaj w 18-20 miesiącu życia. Coraz częstsze w przeciagu ostatnich lat są huczki, w których udział biorą roczne loszki, wydając na świat jedno, rzadziej dwa, słabe warchlaki. Dymorfizm między osobnikami męskimi a żeńskimi zaczyna zarysowywać się w drugim roku życia. W trzecim roku rozwoju nie ma już większego problemu z rozpoznanem płci osobnika nawet ze znaczącej odległości.

V. Zachowanie

Dziki są zwierzętami prowadzącymi w miarę systematyczny tryb życia. Wypracowują ulubione ścieżki (weksle) oraz ulubione żerowiska. Nieniekójone potrafią z dokładnością do kilku minut pojawiać się w tych samych miejscach żerowych w przeciagu wielu dni. Wychodząc na żer lub na teren otwarty zazwyczaj

wybierają drogę pod wiatr aby mieć rozeznanie co może je czekać po opuszczeniu bezpiecznych gestwin. Najostrożniejsze są z reguły stare odyńce oraz lochy prowadzące watachę (każda watacha bez względu na podział wiekowy prowadzona jest przez lochę i to ona opuszcza jako pierwsza młodnik wyruszając na żer lub podczas ucieczki). W obecnych czasach, dorosłe dziki nie mają prawie innych wrogów niż człowiek (ataki wilków są sporadyczne). Pomimo swojej ostrożności dziki prowadzą dość głośny tryb życia dostosowując odgłosy do sytuacji. I tak potrafią rechtać z zadowolenia, wydawać pomruki lub głośno ciamkać i mlaskać podczas żerowania. Równie głośno dziki oddają się ulubionym kąpielom błotnym, podczas których pozbywają się pasożytów ze skóry oraz wzmacniają pokrywą pancernową (to w przypadku odyńców przygotowujących się do huczki). Młode dość często kwiczą, na skutek walk z rówieśnikami o znaleziony smaczniejszy kąsek. Zaniepokojone dziki wydają charakterystyczny odgłos fuknięcia, polegający na głośnym wydechu powietrza, świadczy on o tym że dzik jest zdenerwowany i zaraz rozpocznie ucieczkę. Dziki są zwierzętami stadnymi i większość życia spędzają w watachach. Jedynie stare odyńce oraz lochy przygotowujące się do wyproszenia żyją samotniczo. Na żer, dziki wychodzą po zachodzie słońca i zazwyczaj żerują aż do wschodu. Zdarzają się jednak przypadki (np. podczas mroźnych zim lub tuż po posianiu ich ulubionej kukurydzy) że na żerowisku pojawiają się gdy słońce jest jeszcze na niebie. Najbardziej nieregularne w żerowaniu są pojedynki, które potrafią nieraz zaskoczyć wychodząc na żer w pełni dnia.

VI. Ekologia gatunku

W obecnych czasach, dziki nie mają praktycznie wrogów naturalnych i jedyna większa presja na populację ma miejsce podczas odstrzału przez myśliwych. Jedynie w okresie młodociąnym mogą być narażone na atak drapieżników. Dlatego też często spotyka się dziki zbliżające się do siedzib ludzkich a nawet zamieszkujących śródmiejskie parki. Rola dzików w ekosystemach leśnych jest znacząca, gdyż uważane są przez leśników jako przyjaciele lasu (zjadają pędraki oraz larwy owadów żerujących na drzewach). W ekosystemach polnych ich obecność jest również wskazana gdyż w sposób znaczący zmniejszają ilość pędraków oraz myszy żerujących na uprawach. Niestety tak się składa, że same chętnie żerują na uprawach przez co ich populacja musi być zachowywana na odpowiednim poziomie. Jeśli chodzi o potencjał rozrodczy dzika, to jest on imponujący, gdyż w dobrych warunkach środowiskowych, zwierzęta te potrafią uzyskiwać nawet do 150 % przyrostu naturalnego w ciągu roku.

VII. Słowniczek

Barłóg – przygotowane legowisko dzicze.

Biegi – nogi dzika.

Buchtowanie – inaczej rycie.

Buchtowisko – miejsce, w którym zakopuje się kukurydżę, ziemniaki i inne aby udostępnić je dzikom

Chwost – włosowa końcówka dziczego ogona.

Chyb – pas długich włosów od łba po grzbiet, zaniepokojony odyniec stawia chyb aby wydawać się większym.

Czochranie – pozbywanie się pasożytów poprzez wycieranie o drzewa.

Fajki – kły górnej szczęki odyńca

Gwizd – ryj dzika.

Haki – kły u locha.

Huczka – czas dziczych godów.

Kąpielisko lub tarzawisko – miejsce błotnej kąpeli dzików.

Kłapanie – dźwięk uderzanych fajek o szable, dzik kłapie gdy jest bardzo zdenerwowany lub ranny.

Koryto dzicze – głęboka ścieżka wyrobiona w śniegu lub miękkim piasku.

Locha – samica dzika.

Lochanie – inaczej o huczce.

Malowanie – ocieranie z błota po kąpeli w błocie.

Odyniec – ponad trzyletni samiec.

Oreż – kły dzicze, czyli szable i fajki. Oreż jest trofeum łowieckim.

Pędzel – kępka włosów na przyrodzeniu odyńca.

Prośna – locha nosząca zarodki.

Przelatek – zeszłoroczny dzik.

Racica – kopyto dzika.

Rapcie – o racicach dzika.

Rapeta – pojedyncza racica.

Samura – stara locha.

Słuchy – uszy dzika.

Szable – kły dolnej szczęki odyńca.

Szarża – o ataku dzika na myśliwego.

Szpile – na tyle biegów wyrostki zostawiające charakterystyczny znak na tropie

Szczecina – suknia dzików.

Tabakiera – końcówka ryja dzika.

Warchlak – pierwszoroczny dzik.

Wataha – grupa dzików.

Wycinek – trzyletni samiec.

Zwierzyna czarna – zaliczamy do niej dziki oraz muflony.